

Кыдыралина Лазат Муктаровнаның 6D060200 – «Информатика» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындаған «Жоғары оқу орнының ақпараттық білім беру ортасын кіріктірілген қорғаудың әдістері мен модельдері» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми рецензент PhD, қауымдастырылған профессор Козбакова Айнур Холдасовнаның

ПІКІРІ

1. Зерттеу тақырыбының өзектілігі және оның жалпы ғылыми және жалпы мемлекеттік бағдарламалармен (практиканың және ғылым мен техника дамуының сұраныстарымен) байланысы

Жоғары оқу орындарының оқу процесінде компьютерлерді қолдану, адам баласы қызмет жасайтын барлық салаларда жас мамандардың жаңа буынын заманауи оқыту мен тәрбиелеудің қажетті шарты. Заманауи жоғары оқу орындарындағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялар оқу процесінің маңызды элементтерінің бірі. Алайда, жоғары оқу орындарының ақпараттық білім беру ортасының (ЖОО АББО) ақпараттық қауіпсіздік (АҚ) міндеттеріне және оның компоненті болып табылатын киберқауіпсіздікке (КҚ) назар аудармау, келеңсіз салдарға экелуі мүмкін. Заманауи жоғары оқу орындарында, кез келген мемлекеттің интеллектуалдық және еңбек потенциалын дамытатын көптеген педагогтар, ғылыми қызметкерлер еңбек етеді, он мындаған студенттер оқиды. Осыған байланысты, қазіргі жағдайда жоғары оқу орындары мен басқа да оқу орындарының АҚ-ны және КҚ-ны қамтамасыз ету міндеттері өте маңызды.

Сондықтан, киберқауіпсіз ЖОО АББО-ны құру мен қолдауға, жоғары оқу орындарының шектеулі қаржы ресурстарын үлестірудің онтайлы стратегияларын табуға мүмкіндік беретін шешімдерді қабылдауды қолдау компьютерлік интеллектуалды жүйелері үшін әдістер мен модельдерді дамыту бағытында жаңа зерттеулер қажет. Атап айтқанда, ЖОО АББО-ны қорғау стратегияларын іздеу есептерінде шешім қабылдауды қолдау жүйесін құрудың модельдерін, әдістерін және ақпараттық технологияларын ғылыми негіздеуге бағытталған диссертациялық жұмыстың тақырыбы өзекті және ғылыми, практикалық қызығушылық тудырады.

Олай болса, Л.М.Кыдыралинаның «Жоғары оқу орнының ақпараттық білім беру ортасын кіріктірілген қорғаудың әдістері мен модельдері» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы көкейкесті мәселеге арналған деп айтға болады.

2. Диссертацияларға қойылатын талаптар шеңберіндегі ғылыми нәтижелері

Ізденуші зерттеу жұмысын орындау барысында төмендегідей ғылыми нәтижелер алған:

– жоғары оқу орнының ақпараттық білім беру ортасының киберқауіпсіздігін және ақпараттық ресурстарды техникалық қорғау құралдарын инвестициялаудың рационалды қаржы стратегиясын таңдау бойынша шешімдерді қабылдауды қолдау интеллектуалды жүйесінің есептеу ядросы үшін модельдер ұсынған;

– жоғары оқу орнының ақпараттық білім беру ортасындағы киберқауіпті азайту немесе бейтараптандыру үшін қолданушы профилін түзету процедураларын автоматтандыруға арналған модель ұсынған.

– жоғары оқу орнының ақпараттық білім беру ортасының төбелеріне қолданушылардың қол жетімділік құқықтарын бақылау әдісін нақтыладап, толықтырған.

– жоғары оқу орнының ақпараттық білім беру ортасының қорғалуын бағалау есептерін шешу үшін көпкriterialды дискретті оңтайландауды әдісін жетілдірген.

3. Докторанттың диссертацияда тұжырымдалған әрбір нәтижесінің, тұжырымдары мен қорытындыларының негізделу және шынайылық дәрежесі

Ғылыми нәтижелердің дәлелділігі мен негізділігін мына көрсеткіштерден байқауға болады:

Бірінші нәтижеде - ЖОО АББО ақпаратты қорғау және киберқауіпсіздік жүйелерін инвестициялаудың рационалды қаржы стратегиясын таңдау бойынша шешімдерді қабылдауды қолдау жүйелеріне арналған жаңа модельдер құрылған.

Екінші нәтижеде - ЖОО АББО киберқатерді азайту немесе бейтараптандыру үшін қолданушы профилін түзету процедураларын автоматтандыруға арналған жаңа модель құрылған.

Үшінші нәтижеде - ЖОО АББО төбелеріне қолжетімділік құқықтарын бақылау әдісі жетілдірілген.

Төртінші нәтижеде - негізділігі мен нақтылығының дәрежесі ЖОО АББО қорғалуын бағалау есептерін шешу үшін көпкriterialды дискретті оңтайландаудың әдісі жетілдірілген.

4. Докторанттың диссертацияда тұжырымдалған әрбір Ғылыми нәтижесі (қағидасы) мен қорытындысының жаңалық дәрежесі

1. Бірінші ғылыми нәтиже жаңа, өйткені ЖОО АББО ақпаратты қорғау және киберқауіпсіздік жүйелерін инвестициялаудың рационалды қаржы стратегиясын таңдау бойынша шешімдерді қабылдауды қолдау интеллектуалданған жүйелерге арналған жаңа модельдер құрылған.

2. Екінші ғылыми нәтиже жаңа, алғаш рет ЖОО АББО киберқатерді азайту немесе бейтараптандыру үшін қолданушы профилін түзету процедураларын автоматтандыруға арналған жаңа модель құрылған.

3. Үшінші ғылыми нәтиженің жаңалығы мынада, ЖОО АББО төбелеріне қолжетімділік құқықтарын бақылау әдісінің жетілдірілгендей.

4. Төртінші ғылыми нәтиженің жаңалығы, ол ЖОО АББО қорғалуын бағалау есептерін шешу үшін көпкriterialды дискретті оңтайландаудың әдісін жетілдірілгендей деп айтуда болады.

5.Алынған нәтижелердің ішкі бірлігін бағалау

Зерттеу жұмысының барлық нәтижелері ішкі бірлік пен сипатталады және ұсынылған әдістер, модельдер және құрылған бағдарламалық өнімдер ЖОО АББО-ның киберқорғау дәрежесін арттыруға бағытталған. Қорытындыдағы тұжырымдар осы ішкі бірлікті сипаттайды.

6.Ізденушінің алған нәтижелерінің тиісті өзекті мәселені, теориялық немесе қолданбалы міндетті шешуге бағытталындығы

Л.М.Кыдыралинаның «Жоғары оқу орнының ақпараттық білім беру ортасын кіріктірілген қорғаудың әдістері мен модельдері» диссертациясында қол жеткізілген нәтижелері ішкі бірлікпен, логикалық және алынған нәтижелердің бір-бірінің байланыстылығымен сипатталады. Зерттеу жұмысының тұжырымдары мен қорытындылары ғылыми түрғыдан дәлелді келтірілген.

Практикалық маңыздылығы: VisualStudio 2017 бағдарламалау ортасында ЖОО АББО-ның қорғалуын бағалау есептерін шешу үшін («Decision Support Systems-шешімдерді қабылдауды қолдау жүйесі (DSS ШҚҚЖ) модулі – ЖОО АББО үшін ақпаратты қорғау жүйесін жобалау кезінде онтайлы таңдау алгоритмдерін жүзеге асыратын ақпаратты қорғау құралдарын (АҚҚ) таңдау үшін Парето әдісі») және ЖОО АББО-ның киберқаупсіздігін қамтамасыз ету үшін рационалды қаржы стратегияларын таңдау («ЖОО АББО киберқаупсіздігін қамтамасыз ету үшін рационалды қаржы стратегияларын таңдау (DSS)») қолданбалы бағдарламалық өнімдерді құру. «IDSS ШҚҚЖ модулі – ақпаратты қорғау құралдарын (АҚҚ) таңдау үшін Парето әдісі», «ЖОО АББО киберқаупсіздігін қамтамасыз ету үшін рационалды қаржы стратегияларын таңдау (DSS)» құрылған модельдердің қолданбалы бағдарламалық өнімдері ЖОО АББО-ның қорғау периметрлерін бұзуға әрекет ететін екінші тарап қаншалықты қаржыландыру жасаса да, қаржыландыру процесін сипаттайтын параметрлердің кез-келген қатынасында қорғаушы тарапқа стратегиясының онтайлы қаржы стратегиясын таңдауға мүмкіндік береді.

7.Диссертацияның негізгі қағидасының, нәтижесінің тұжырымдары мен қорытындыларының жариялануының жеткілікті толықтығына растама

Зерттеу жұмысының негізгі қағидалары мен нәтижелері Scopus деректер қоры базасында импакт факторлы ғылыми журналда - 3, ҚР Білім және Ғылым министрлігі Білім және ғылым саласында сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған басылымдарда - 5 (оның ішінде, Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы журналында - 2), жағын шетелдің ғылыми журналдарында – 2, халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция жинақтарында -11, барлығы, жалпы 21 ғылыми еңбекте жарияланған.

8. Диссертация мазмұнындағы және рәсімделуіндегі кемшіліктер

Диссертациялық жұмысты орындау барысында жіберілген кейір кемшіліктер:

- 1.2 бөлімде көрсетілген аудит нәтижелері ЕО, АҚШ, Канада үшін келтірілген, ал ҚР үшін келтірілмеген. Жалпы Қазақстандық проблемаларға талдау жасалмаған;

- ұсынылған шешімдердің сынақтан өтуінің төмен деңгейі.

Дегенмен, аталған кемшіліктер зерттеу жұмысының ғылыми жаңалықтарын теріске шығармайды.

9. Диссертацияның сәйкес мамандық бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беру Ережелерінің қойылатын талаптарына сәйкестігі

«Жоғары оқу орнының ақпараттық білім беру ортасын кіріктірілген қорғаудың әдістері мен модельдері» тақырыбындағы Қызыралина Лазат Муктаровнаның зерттеу жұмысы сауатты, ғылыми тілде жазылған. Диссертация мазмұны мен әртүрлі басылымдарда жарияланған еңбектерінің нәтижесі ізденушінің зерттеу тақырыбын жетік менгергенін көрсетеді.

Ізденуші ұсынып отырған «Жоғары оқу орнының ақпараттық білім беру ортасын кіріктірілген қорғаудың әдістері мен модельдері» атты зерттеу жұмысы ҚР Білім және Ғылым министрлігі Білім және ғылым саласында сапаны қамтамасыз ету комитетінің «Ғылыми дәрежелер беру тәртібі туралы Ережелерінің» талаптарына сәйкес жазылған.

Диссертациялық зерттеу жұмысын орындау барысында автор көздеген мақсатын жүзеге асырған, зерттеу жұмысы толыққанды аяқталған. Сондықтан, Л.М.Кызыралина 6D060200 – «Информатика» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайықты деп ойлаймын.

**Ресми рецензент,
Ф.Даукеев атындағы Алматы
энергетика және байланыс
университетінің IT- инжинириング
кафедрасының менгерушісі,
PhD, қауымдастырылған профессор**

А. Х. Козбакова

